

מחודדין בפיר

עיונים בפרשת השבוע גלידך תתרגל"ה בצבים וילך

כולכם. הנה אנחנו מתקרבים לראש השנה שביום הזה נצבים כולם לפני השי"ת כבני מרון, ונלך לפניו בהכנעה שנוכה להיות כתובים וחתומים בספר חיים טובים. מה הסוד של החתימה, נצבים כולכם, האחדות, בדיוק כמו שהשונמית אמרה לאלישע הנביא, בתוך עמי אנכי יושבת. אני לא רוצה לעמוד "היום", כמו שחז"ל מסבירים שזה היה בראש השנה, אלישע הנביא מציע לה שהוא יכול לדבר עליה אל "המלך", השונמית מסרבת. היא לא רוצה לעבור תחת מיקרוסקופ. רק עם כולם. וכמו שמודפס במחזורים, יכוון לכלול עצמו עם כלל ישראל. הלכה פסוקה היא, מי שאינו יכול לבוא לבית הכנסת בראש השנה, שלא יתפלל מוסף מוקדם, ינסה לכוון מתי שהקהל מתפלל. זה הסוד של ראש השנה, וייעשו כולם אגודה אחת לעשות רצון השי"ת בלבב שלם. לכן, אנחנו כבר ראינו את תחלואי הארץ והנטישה מארץ ישראל, משתדלים להשב אל לב כדי שהשי"ת ישוב את שבותינו, המון משתדלים לשמוע בקול השי"ת בכל לב ובכל נפש. אלא מאי, עדיין שואלים מתי נזכה לראות שהשי"ת ישוב לשוש עלינו כאשר שש על אבותינו. והתשובה, כאשר כל דברי התורה יהיו קרובים אילינו בפנינו ובלבבינו, לעשות את רצון השי"ת. כאשר זה מגיע למצוות "ולדבקה בו", שגדולי הדורות הורו שהנהגות אלו הם ההנהגות המובאות בספר תומר דבורה. כאשר אנחנו באמת נדע לזותר, לסלוח למי שבעינינו הרע לנו, להמשיך ולהטיב עמו, כמו שהשי"ת מקור הטוב, מטיב ומחיה אנשים שמכעיסים לפניו בצורה שקשה לנו להבין, כאשר נוכל להעביר את ההנהגה כמו שמשנה רבינו העביר לתלמידו חביבו, למרות שהוא ממש התחשק לתת את ההנהגה לאחד מבניו. הקב"ה אמר למשה רבינו, שים ירך, יד אחת, ומשה רבינו הסמיכו בשתי ידי ועשהו כלי מלא וגדוש, מתוך אהבה עצומה ופרגון מלא. הנה, אנחנו נמצאים בדור שרואים במוחש את קיום ההבטחה "שלא צשכח מפי זרעו", לא די בכך, שתי השיעורים הגדולים ביותר בעולם הנאמרים בסדר דף היומי, הם שיעורים הנמסרים מפי יהודים שהם עובדים לפרנסתם. הם תלמידי חכמים, מוסרים שיעור מרתק ומובן. והם הראיה הכי חזקה, כמה חיים יש בתורה. רואים את החיות שלהם ושל משתתפי השיעור. זה הסמל שהתורה אינה נשכחת. אינה מונחת בקרן זווית. התורה היום ממש בקדמת המחנה. הקב"ה ממתין שנגרע את המחלוקות. נשים את הכל בצד, נתייצב יחד כאגודה אחת לעבדו בלבב שלם. הרי הנביא מבהיר לנו שבכל צרותינו, צר להקב"ה. הוא ממתין שיוכל לשלוח את המלאך שלפני פניו באהבה ובחמלה יטול וינשא אותנו כל ימי עולם על ידי גאולה שלימה, רק נראה שאנחנו חיים בשלום איש עם רעהו. הבה נכוון בסליחות במוצאי שבת קודש, נחפש דרכינו, ונשובה אליו והוא ישוב אילינו.

אתם נציבים היום כולכם. מתי יתכן שנהיה ניציבים ויציבים, רק כשכולם מתאחדים, כאשר יש את ההכרה שכולנו לפני ה', ראשיכם עד כל איש ישראל. ברגע שישנם כאלו אשר בהרגשתם הם מורמים מעם, מיד "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת", והשכינה מסתלקת.

והתברך בלבבו לאמר. כשישמע האחרים מתקללים באלות האלה, הוא יתזכר במחשבתו ויאמר בלבו שלום יהיה לי מכל אלה כאשר אלך בתאות לבי. והקם לא יסלח לו אבל יענן עליו אפו אז כשיחטא, לדור או לדורות: הרמב"ן בא להרחיב ולהסביר על מה ככה עשה ה' לארץ. בדברי הנביא לשוא היביתי בני מוסר לא לקחו. זהו שיטת הסמוך עלי – יהיה בסדר. בא משה רבינו להעביר את בני ישראל בברית לדורי דורות שלא יתכן בעולם לומר, לי זה לא יקרה. מי שילך אחרי לבבו יענן בו אף השי"ת. או יהיה טעם "כי" לאמה, יהיה לי שלום בעבור שאינני מקבל עלי השבעה, כי בשרירות לבי אלך כל ימי וכל חפצי לעשה. ולא יאבה ה' בעבור שאיננו מקבל אלתו לסלוח לו, אבל יענן עליו אפו כיון שצא בצריתו לפני עם כל ישראל. הוי אומר שזה משמעותה של הברית, האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבב. ברית זה הוא ברית שכולם קבלו עליהם בפיהם ובלבבם לעשותם. התאווה הגוברת ומתחזקת בלב תקרא שרירות, כלשון חכמים שריר וקיים, וכן בשרירי בטנו: ופירוש למען ספות הרוה את הנמאה, להוסיף השבעה עם המתאווה, כי נפש שבעה תקרא רוה, כענין וריתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי יסבעו, והיתה נפשם כגון רוה, והמתאווה תקרא נמאה, נמאה לך נפשי: והטעם, כי נפש האדם הרוה מתאווה לדברים הרעים לה, כאשר תצא בלבו קצת התאווה והוא ימלא תאוותו אז יוסיף בנפשו תאוה יתירה ותהיה נמאה מאד לדבר ההוא שאכל או שעה יותר מבראשונה, ותתאווה עוד לדברים רעים שלא היתה מתאווה להם מתחלה. נמצאנו למדים, עד כמה יש להתרחק מכל וכל מכל תאוה. הרי אם התורה מדמה תאוה לצמא, זאת אומרת שזה שייך לדחפים אנושיים אשר המוח אינה משתלטת עליה. כי הלב משכנע שזה חשוב, דחוף ולא ניתן לדחיה. מכאן לשינויי הלשון של לא תחמוד ולא תתאוה, לא תתורו אחרי לבבכם ועיניכם, כי מש שילך אחרי מראות עיניו וחמדת לבבו, יפול בשחת. כי המתאווה לזמת הנשים היפות, כשיהיה שטוף בזמתן תבואה תאווה לבוא על הזכר ועל הבהמה, וכיוצא בזה בשאר התאוות, וכענין שהזכירו חכמים משביעו רעב מרעיבו שבע. ולכך יאמר הכתוב צהולך בשרירות לבו, שהוא חס ימלא נפשו בתאוות השרירות והחזקות עליו אשר היא נמאה להם, יוסיף נפשו הרוה עם הנמאה, כי יתאווה וינמא למה שהיה שבע ממנו וכאשר השביע נפשו זו. זאת אומרת מכאן ואילך השכל יוצא לגמרי מכללי המשחק. לא יינתן זמן למחשבה, כי החמדה קובעת כבר את החיוב העכשווי הבא שלא ניתן כלל לחיות בלעדי עניין זה. ממילא מתוסף השגגות על הזדונות, כי יש כבר חוט שני של כללי התנהגות. מה הוביל לדרך זו, אי המניעה מהשגגו. לבן, מן הנמנע לא להוסיף את הפותח בדרך מחשבון הכללי. ולפי שהזכיר "שרש פורה" אמר כלשון הזה, כי יוסיף השרש הוא כפתו אשר היא רוה ורעננה עם הנמאה ותשובנה כולם נמאות: ואין "למען" במקום הזה טעם, שאלך בשרירות לבי בעבור שאספה הרוה עם הנמאה, אבל הוא כמו "לספות", יאמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך. כי בכל סבה עם עלול יאמר "למען", בין שיעשה אדם הגורם לראותו בעלול, כמו למען ייטב לך, בין שיהיה אדם הגורם כן שלא מדעתו, כמו למען למוג לב, למען יאשמו, כספס וזהבס עשו לי ענבים למען יכרת, ורבים כאלה. וזה הטוב והישר בעיני בפסוק הזה מכל הנכתב עליו בהרבה פנים: גם יתכן לפרש, שהוא שב אל שרש פורה וראש ולענה, יאמר כי יתזכר בלבו לאמר שלום יהיה לי למען שיוסיף פארתו הרוה אשר תגדל ותלמיח

הלענה וראש על האמאה אשר לא היתה נומחת. או יהיה "הרוה" כנוי ללענה הנזכרת, שיוסיף הלענה הרוה הנומחת וגדלה מאד על האמאה אשר לא היתה גדלה רק מעט, ותהיינה שתיהן נומחות. לסיכום, הרמב"ן מבהיר באופן הברור הדרך של השכנוע לחטא. הכל נובע משרשים קלוקלים. למנוע זאת מלבד לתחזק את האמונה, תמידים בסדרן, יש לשים תמרורי אזהרה בדרכים. לסור מרע רק כדי לעשות טוב. לברוח מן העבירה כמפני האש, שלא יידבקו שגגותינו לזדונות. אלא שמעט זדונות אם היו, ייהפכו לזכויות. והכונה בזה לומר, כי כל אשר ישמע האלה ויתברך ממנה ויתחזק בשרירותו, סעיפיו יסבוחו לחטוא ויכמיחו פשעים יותר מזכאשונה. וגם זה פירוש נכון:

והשבות אל לבבך, התבונן בחלקי הסותר ותשיבם אל לבבך יחדיו להבחין האמת מן השקר ובה תכיר כמה רחוקת מן האל יתעלה בדעות ובמנהגים אשר לא כתורתו: ושבת עד ה' אלהיך, תהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד, וזו היא התשובה שאמרו ז"ל שמנעת עד כסא הכבוד: ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום, לא מלות אנשים מלומדה כמו שעשית קודם לכן: אתה ובניך, גם ילידי הדור יכירו זה כאמרו כי כולם ידעו אותו למקטנס ועד גדולס: בכל לבבך, שלא תסתפק בזה: ובזה נפשך, שלא תמנע מזה נפש המתאוה בהכרח גדול הענין: הספורנו רוצה להדריכנו בדרכי התשובה. ידוע הוא שחלק מדרכי התשובה, שיעיד עליו יודע תעלומות שסר מחטאו ולא ישוב לכסלה עוד. איך מגיעים למצב שהקב"ה יוכל להעיד שסרנו מן החטא ולא שוה לנו. היינו ע"י העמקת האמת, ללא פשרות. לזרוק את השקר, את "הצבע" ו"חומרי טעם וריח" המיפים את החטא. לרדת לסופה ולראות את כל הגועל האמיתי שיש בחטא. אזי נרצה רק לדבוק בבוראינו לעשות רצון קונינו. נהפוך הוא, נכבוש את יצרנו, כדי להתאוות לעשות רצון המלך חי וקים. זאת היא תשובה מאהבה שמגעת מעל לכסא הכבוד.

לא בשמים הוא, שאילו היתה בשמים היית נריך לעלות אחריה וללמדה: רש"י מסביר בטוב טעם ודעת, תורה צריכה לימוד בעיון רב. שהרי אילו תורה היתה בשמים, ואכן היא היתה שם, מי יעלה לנו השמימה, משה רבינו. הוא היה בדרגת שמים, אך הורידה לנו. כדי שנדע שהיא תורת חיים, שניתן לחיות יום יום, שעה שעה. וללמדה באופן כשה של משכני אחר כך נרוצה, שאילו באמת עדיין היא היתה בשמים, היינו עושים הכל להורידה לנו, ללמדה, ללמדה ולקיימה.

בפיך ובלבבך לעשותו. הזכיר בכאן שלשה דברים, הפה והלב והמעשה. והנה כל המלות נכללות בשלשה חלקים אלו, כי יש מלות תלויות בפה ויש תלויות בלב ויש במעשה, ועל זה דרשו רז"ל על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, על התורה זהו בפיך, ועל העבודה זהו בלבבך זו עבודה שכלל, ועל גמילות חסדים זהו לעשותו. ומן הידוע כי המלות התלויות בלב עבודה גדולה להקב"ה מן המלות התלויות בדבור, ולכך אמרו רז"ל פוסק מדברי תורה לפסוק קריאת שמע, ואמרו על פסוק ראשון זו היא ק"ש של רבי יהודה הנשיא. והתלויות בדבור עבודה גדולה יותר מן התלויות במעשה, ולכך אמרו גדולה תורה יותר מכל הקרבנות כלן, שנאמר זאת התורה לעולה ולחטאת ולחשם ולמלואים ולזבח השלמים. ומפני זה הזכיר ובלבבך באמצע לחשיבותו מכלן והזכיר לעשותו אחריו. וכתב הרמב"ן ז"ל, בפיך ובלבבך הוא ענין הודוי על התשובה שהזכיר למעלה, ואמר, כי המלה הזאת, על התשובה נאמר שהוא מלווה בה, כמו שאמר ושבת עד ה' אלהיך, ואמר לא

נפלאות היא ולא רחוקה, כי אף זהותם בארץ אויזיהם בגלות והם נדחים ונפולים יכולין הם לשון בתשובה בכל מקום שהם, אף אם היו בסוף העולם קרוב אליך הדבר מאלד לעשותו בשני דברים אלו, צפיד ובלבד, שתסכים במחשבתך ותגמור כלבך ותתודה צפיד: רבינו בחיי רוצה להזכירנו שחוט המשולש לא במהרה ינתק. ולכן, קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל חד הוא. מתאחדים בכח הפה. אבל, לא תהיה אחדות אם חלילה נהיה אחד בפה ואחד בלב. לכן, תמיד יש לתחזק פינו, המפרידינו משאר הברואים שתהא זכה ונקיה בכל עת לדברי תורה, זאת על ידי לב טהור, בכל מאודינו, נפשינו ורצונינו. זאת כל התורה, להיות דברי תורה כתובים על לבבינו, לקיימם בפינו בכל מאודינו.

וענתה השירה הזאת לפניו לעד, שהתירתי זו בתוכה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו, הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי. מה רש"י רוצה לחדש לנו. אלא, דמקדמת דנא, נהוג היה שכולם ידעו שירת האזינו בעל פה ובאר היטיב. במוסדות התורה הלומדים ע"פ סדר פרשת השבוע, פרשת האזינו אינה נלמדת כדבעי. או מפני שזה בשבת שבין יום כיפור לסוכות, אזי אין ישיבה או שזה שבת שובה ועסוקים בענייני תשובה לא כל כך בפשרת השבוע. ממילא הפרשה והיהודי נפגשים רק בקריאתה ובשניים מקרא ותו לא. על כך שמעתי מ"יהודי טוב" דבר הנוגע לעניין זה. לכאורה כל יום מבקשים גאולה שלימה, מדוע היא מתמהמהת. הוא השיב בטוב טעם ע"פ דברי המגיד מדובנא זצ"ל יש לפעמים שני אנשים הדורים בסמיכות רחובות, אך, לעולם אינם נפגשים. כל אחד, רחובו חד סיטרי לכוון שונה. שניהם מתפללים בבתי כנסת שונים. כך, למרות שהם כל כך קרובים זה לזה, הם מרוחקים ומנוכרים זה לזה ולעולם אינם נפגשים. הגאולה המצוירת בראשינו היא בדיוק ברחוב הנגדי של הגאולה השלימה שהקב"ה רוצה לגאלינו. אילו היינו עושים את המאמץ, פעם לפגוש את הגאולה של הקב"ה, ע"פ רצונו יתב"ש, לא עניינים גשמיים כלים. לא כבוד מדומה. גאולה שלימה ואמיתית, גאולה תורתית כרצונו, אין ספק שהיינו נגאלים מזמן. מובא בשם צדיקים אילו היינו מאמינים שכאשר אנחנו אומרים חנוך המרבה לסלוח שהוא יתב"ש, אכן סלח, בודאי כשנאמר גואל ישראל היה גואלינו. לכן, חשוב ללמד שירה זו באר היטיב. לפגוש את השירה "בכביש הנגדי". לעשותה שוב "שימה בפיהם". למען ידעו מי המוחץ ומי המרפא, מי הממית ומי המחיה, אזי נדע מתי היום נקם ושילם ונזכה ל"וכפר אדמתו עמו".